

İrem TUNÇER

Araş. Gör.

ODTÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

BİLİMİN ÖZERKLİĞİNİ ALTHUSSER'LE DÜŞÜNMEK

Bu yazıyı, basitçe bilimin toplumdaki üretim ilişkilerinin bir yansıması ya da tarihsel bir illüzyon olduğunu söyleyerek başlamadan bitirmek mümkün. Ancak burada derdimiz, bilimin dönüştürücü bir gücünün olup olamayacağı ve eğer olacaksa bu dönüştürme eylemini ne şekilde gerçekleştirebileceğidir. Benim bu konudaki referansım, konu üzerinde pek çok sayıda yazısı bulunan Louis Althusser olacak. Temelde Althusser'in bilim ile ideolojiyi birbirinden ayırarak bir anlamda teorinin teorisi ya da bilimin bilimini yapmış olduğu söylenebilir. Bence bu konuda Althusser'i değerli kılan, bir yanda bilimin üretim ilişkilerinden ayrılmazlığının ve son kertede bu ilişkiler tarafından iminin gerçeğini teslim ederken, diğer yanda ona görelî bir özerklik atfederek önümüze bir özgürlük alanı açmasıdır.

Bu yazıda Althusser'in konu ile ilgili temel kavramlarına değinilecektir. Bunlara değinmek bilime (veya diğer üstyapı kurumlarına) bir yandan görelî bir özerklik atfeden Althusser'in nasıl yine de tarihselci olmadığını tartışılması veya her tarihsel dönem kendi bilgisini üretirken bilimin nasıl olup da nesnel bir varlığa sahip olduğunun anlaşılması açısından önemlidir.

Bu anlamda öncelikle “Althusser için nesnel bilgi olası mıdır?” sorusuna cevap aranacaktır. Bunun sebebi, Althusser'i post-modernist bir bakış açısıyla okuyan ve bilimin diskuru ile diğer söylemsel edimler arasında bir ayrım görmeyen yaklaşımlardan kaçınmaktır. Althusser bilim ile ideolojiyi birbirinden kesin bir biçimde ayırır ve post-modern okumalarda bahsedilen söylem alanı Althusser'e göre tam da ideolojinin alanıdır. Bilim insanı elbette ideolojinin alanında yaşar. Zaten Althusser'e göre ideolojinin dışı da yoktur ancak bilimin amacı, ideolojiden farklı olarak, toplumsal yaşamın ve doğanın yapısal mekanizmalarının bilgisine varmaktır. Althusser'e göre “ideolojik bir sorunsal, kendi içinde sorulabilecek her soru için belirli türden cevapları önceden varsayan bir biçimde oluşturulmuştur” (Eagleton 1991: 37). Althusser'in Bachelard'dan alarak kullandığı epistemolojik kopuş kavramı da bilim insanının kendindeki tüm bilim dışı unsurları ayıklayıp yeni bir bilimsel sorunsal ortaya koyabilmesi anlamına gelmektedir. Bu bir nevi ideolojinin içinde olduğunu fark etme anıdır. Althusser'e göre Marx'taki epistemolojik kopuş burjuva ideolojisinden kopuştur.

Eğer Althusser'e göre bilimsel bilgi evrensel ve nesnel ise, bu tarihin bilimsel bilgiyi yargılayamayacağı anlamına gelmektedir. Ancak bu iddia kimilerince Althusser'in teorisinde var olan idealizmin de temelidir (Geras 1970: 263). Sunumda bu konunun ayrıntılarına da değinilecek ve bilginin nasıl hem düşüncede var olan bir süreç olup hem de nasıl gündelik hayatın pratikleri üzerine inşa edilebileceği tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Bilim, Althusser, Görelî Özerklik, İdeoloji

Kaynakça:

- Althusser, L., İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları (Türkçesi, İthaki Yayınları, İstanbul 2003)
- Althusser, L., Lenin and Philosophy and Other Essays, Monthly Review Press, New York, 1971
- Althusser, L., *Marxism and Humanism*, Part Seven in “For Marx”, Allen Lane The Penguin Press, 1969
- Barrett, M., Marx'tan Foucault'ya İdeoloji, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 2004
- Eagleton, T. Ideology, An Introduction, Verso, 1991
- Geras, N., New Left Review 64, 1970

- Purvis, T; Hunt, A. (1993) 'Discourse, ideology, discourse, ideology, discourse, ideology...!', British Journal of Sociology, Vol. 44, No. 3, September, 1993.
- Sayer,D. Science as Critique, Marx vs Althusser, Issues in Marxist Philosophy içinde, Vol.3, 1979 Ed. by Mephram & Ruben
- Skinner, Çağdaş Temel Kuramlar, Vadi Yayınları,1997
- Üşür, Sancar Serpil, İdeolojinin Serüveni, İmge Yayınları ,1997